

Imanol Berriatua

XABIER KINTANA¹

SORLEKUA

Imanol Berriatua Ibieta Bizkaiko kostaldeko herririk seguraski politenean jaio zen 1914.eko abenduaren 24an, Elantxobetarrak Gabon-Gaua prestatzen zebiltzanean.

Gurasoak Fidel eta Zeferina izan ziren. Umetan Elantxobetik Gernikara pasatu zen bizitzera. Oso haur bihurri eta gaiztoa izan omen zen, berak lagunoi, barrezka, inoiz kontatzen zigunez. Bere adineko neskak ikaratzea gustatzen omen zitzaion bereziki, haien atzetik korrika ibiliz.

Baina geroago, umetako bihurrikeriak alde batera utzita, Imanol Berriatua, orduko gazte bizi eta kezkatu askoren antzera, eliz ikasketak egitera abiatu zen.

Lehenago ere Santa Klarako monja komentura joaten zen, Gernikako Arbolaren ondokora meza-laguntzera. Frantziskotarrek, Bermeon eta Foruan aspaldian izan dituzte komentu-etxeak eta beren erlijio eragina oso handia izan da Gernikalde osoan. Sarritan, gainera, monja komentu horretara joaten ziren. Ez da harrigarria, hortaz, Berriatua gazteak zehazki fraide-ordena horren aukera egitea.

LEHEN IKASKETAK

Gipuzkoako Arantzazuko santutegira joan nahi izan zuen, baina garai hartan han lekurik egon ez, eta horregatik, hamar urte zitue-

[1] Bidegileak sortan argitara emana. 1994, 2. karpeta

nean, Foruko komentura jo zuen, fraide-ikasketak bertan hasteko baimena eskatzera.

Frantziskotarrek mutikoaren eskaria onartu zuten, bide batez, Ikastoki ireki berri hartara beraren moduko gaztetxo batzu ere joan zitezten.

Imanolek umetandik bere haragian jakin zuen zer zen euskararen zapalkuntza, zorioneko eraztunaren bidez. Haurrak erdaraz mintza zitezten, Foruko «preceptoría» hartan euskaraz egiten entzuten zutenari eraztun bat ematen zioten, eta berau gaineratik kentzeko modu bakarra, euskaraz zebilen beste lagun bati pasatzea zen. Astearen buruan eraztunaz gelditzen zenak gaztigua izaten zuen.

Oinez joaten zen egunero Gernikatik Forura Imanol, eguzki zein euri egin, han bere lehen ikasturtea burutzeko. Hurrengo urtean Arantzazun onartu zuten eta harrez gero Kantabria probintziako frantziskotarren gainerako etxeetan ibili zen ikasketak egiten: Zarautz, Olite eta Aguilera-n (Burgos-en). 1936.ean soldadutzara joan zen, eta Loiolako koartelen erreboltek bete-betean harrapatu zuten Imanol. Burutik pasatu zitzaion Txinara misiolari joatea, baina Espainiako gerra zibil giro hura ez zen horretarako aproposena.

IMANOL AMERIKETAN

Gerratik ateratzeko, frantziskotar nagusiek Imanol, beste fraidegai batzurekin batera, Kubara bidaltzea erabaki zuten, horren ondorioz, 1937.eko urriaren 28an Guanabacoara helduz. Han zegoela, 1938.eko ekainaren 11an Habanan apeztu zen.

Kubako frantziskotarren etxeetan (Habana, Camajuaní, Manzanillo eta Ciego de Avila-n) hamahiru urte egin zituen, 1946tik 1949ra bitartean Camajuaní-n parrokoa izanez.

Ozeanoaz bestaldean zegoela, Kanadan ere zenbait denbora eman zuen, eta han zegoen artean bere frantsesa hobetzen saiatu zen.

Gogorapen oso onak zituen Amerikako egotaldiaz. Kubako jende apalaren egoera txarrak biziki hunkitu zuen. Horregatik, geroago egin ziren gehiegikeriak gora behera, errespetuz begiratu zion beti Fidel Castroren iraultzari.

BERRIZ EUSKAL HERRIRA

1950ean Amerikatik etorri zenean frantziskotarren Bizkaiko ko-mentuetan bizi izan zen: Foruan, Bermeon eta Bilbon. Heldu bezain laster, orduko euskaltzaleekin hasi zen tratu izaten, Federiko Krutwig-ekin bereziki.

Beronen inguruan Bilbon bilerak antolatzen ziren eta Imanol hara joaten zen, Erkiaga, Gorostiaga, Otxolua, Akesolo eta beste batzurekin elkartu eta mintzatzeko. Hantxe, eta Krutwigen ahotik, entzun zituen berak euskara batzearen aldeko lehen proposamenak.

Foruko Frantziskotar ikastegiko maisu gisa aritu zen, eta 1952-54 artean bertako Errektore izan ere bai. Han euskara, frantsesa eta greziera irakasten zituen.

Ez dakigu ongi Imanol noizdanik zen euskaltzale, baina badirudi aski goiz hasi zela gure hizkuntza lantzen.

Hortaz, Arantzazuko teologo gazteek 1935 aldean argitaratzen zuten Ensayo barne-aldizkarian Berriatuaren gramatika-lan batzu ageri dira, eta poematxo bat ere bai «O Eskoterri!» (O Eskozia!) seguraski berak egina.

Amerikan egon zen garaian fraideen arteko aldizkari bat sortu zuen, Inter nos (= Gure artean) zeritzona, eta zenbait artikulua argitaratu zuen han euskararen gainean. Hasieran garbizaleegia zen, baina zentzu onak gidaturik, pixkanaka joera hori alde batera utziz joan zen, eta lexikoaren azaleko itxurarik barik, gero eta garrantzi handiago ematen zion sintaxi jator eta esamoldeen euskal senari, beti ere ulergarritasuna helburu.

Nolanahi ere den, ikasle onak izan zituen eta dohain berezia zeukan berak haiengan euskaltzaleetasuna piztu edo eta lantzeko. Berriatuaren ikasle izan ziren, zuzen edo zeharka, geroago, Jakin aldizkariaren inguruan, euskal kultura berriztatzeko hainbeste ahalegin egingo zuten frantziskotar gazteak: Joseba Intxausti, Fernando Mendizabal, José Azurmendi, Zurutuza, Torrealdai, Agirrebaitzategi...

Foruan egon zen artean, 1953an prezeski, Anaitasuna aldizkaria sortu zuen. Eliz giroko albisteak ematen zituen orrialdetxo bat beste-

rik ez zen hasieran, baina denboraz garrantzi handiko aldizkaria bilakatuko zen.

IMANOL BERMEON: JOAN BEHAR DUGU URRUTIRA

1954.eko Irailean Forutik Bermeora aldatu zen. Hasieran frantziskotarrek Izaro irlan aintzina-aintzinan izan zuten komentua berriro eraikitzeko proiektua zerabilen buruan, baina hartarako modurik ez eta azkenean ideia hori baztertu behar izan zuen. Horren ordez, Aita Aingeru Madariagarekin batera, Bermeoko komentua frantziskotar erregela zehatz eta estueneren arauera bizitzeko egoitza bihurtzen saiatu zen.

Bizkaian bizi izandako leku guztietatik Bermeo izan zuen gogokoena, eta bermeotar jendea ere bai.

Euskaraz gutxi jakin arren, topiko gisa, Bermeoko euskaraz burla egiten zutenen aurka irteten zen beti Imanol, bermeotar jende jatorraren alde.

Honetaz Arestiri inoiz entzun nizkionez gainera, neroni ere maiz kontatzen zidan berak gisa honetako autuak.

Horietan, nahiko haserre gainera, gogor esaten zien aurkariei:

«Bermeoko euskara Markinakoa, Tolosakoa edo Donostiakoa baino hobea da. Izan ere, Bermeoko jendeak, gutxienez, euskaraz egiten du, beste leku horietan, aldiz, ia guztiak erdaraz barra-barra ibiltzen diren bitartean».

Elantxoben jaioa izanez, itsas zaletasuna zeraman bihotzean, zantalzarik gabe, Berriatuak, eta horregatik oso ondo konpontzen zen arrantzaleekin. Hori zela eta, 1957tik 1967ra, «Itsas Apostolutza»ko kaperau moduan, bermeotarrekin Afrikaldeko kostetara joaten zen, han ibilaldi neketsuak eta gorabehera larriak pasatuz. Itsasaldi horien lekuko, hainbeste artikulu idatzi zuen Anaitasuna aldizkarian. Herri usadiozko hitz asko —Bermeok arrantzaleen berbak eta esaera jatorrak batez ere— tartekatzen zituen bere artikuluetan (haizea poparean, gizon leberra, toton egin, eurrez...) horrela idazkiak biziago, naturalago eta aberatsago agertuz.

IMANOLEN HIZKUNTZA ZALETASUNA

1967.eko Abendutik Bilbora bizitzera joan zen, Frantziskotarren Iralabarriko komentura. Hor bere zaletasunik maiteena lantzeko era izan zuen: hizkuntzak ikastea alegia. Eta hor Imanolek interes txalogarri bezain modernoa erakusten zuen, patxadazko iruzkina merezi duena.

Gure egunotan, euskaldun gehienok ohi dugun euskara gero eta ahulagoaren aurrean, hizkuntzalari batzuk beren kezka adierazten dute, geureaz gainera Espainiako erdara besterik ez dakigulako. Hori dela eta, maiz, konturatu ere egin gabe, erdal lexiko eta egiturekin erabiltzen dugu euskara, horiek esaldi jatorrak eta nazioarteko hitzak direlakoan. Beste hizkuntza batzu jakinez gero, ordea, laster konturatuko ginatete askotan ez dela hala, eta nazioartekotzat jotzen ditugun gauza asko, Penintsula honetakoak besterik ez direla. Eta horretaz Imanol Berriatua ongi konturatzen zen.

Izan ere, aparteko trebetasuna zuen berak hizkuntzak ikasteko. Bere eliz ikasketak egitean, noski, greziera eta latinaz gainera, hebraiera ere ikasi zuen. Horiez gainera bazekizkien Europako mendebaldeko gaurko hizkuntza garrantzitsuenak ere: frantsesa, ingelesa eta alemana, italieraz eta katalaneraz irakurri eta ulertzen zuelarik.

Hizkuntza horiek landu eta praktikatzeko beren jatorrizko herrietara joatea gustatzen zitzaion.

Hortaz, frantsesa lantzearen, lehenago aipaturiko Kanadako egotaldiaz gainera, Bilboko English Institute-n bi urtez estudiatu ondoren, Irlandara sei hilabetetarako joan zen, eta horren ondorioz Cambridge-ko Unibertsitatearen Ingeles-Ziurtagiria lortu zuen. Alemanera ikasi eta praktikatzeko, 1965-66an Alemanian, Werl-eko Santutegian izan zen kaperau laguntzaile gisa. Ongi moldatzen zen bera hizkuntza guztiotan, eta neure begi-belarriokin hizkuntz trebetasun horri pertsonalki frogatzeko era izan dut berarekin ibili naizenean.

Nazioarteko kultur zabaltasun hori esker, Imanol ez zen inoiz euskalduna izateaz lotsatzen, eta ez zuen inondik ere sentitzen badaezpadako euskaratxoaz gainera espainiera besterik ez dakiten pertsona batzuri inoiz nabaritzen zaien «probintziano» izateko konplexu

hori. Aitzitik, beste hizkuntzak jakin eta gurea horiekin gonbaratzean, ederki konturatzen zen Imanol euskararen berezitasun eta nor-tasun apartaz, eta horrek bidezko harrotasuna eta poza ematen zion edonon eta edozeinen aurrean.

Baina hizkuntza arrotzak jakiteak beste jendeekiko tratu zuzena errazten du, eta Berriatua horretaz ere ongi baliatzen zen. Alde horretatik, besteen giza balioak aintzat hartu, kultura, politika, erlijioa eta errealitatea ulertzeko era ezberdinak errespetatu eta tolerantziarako joera nabaria izaten zuen berak. Eta hortixek, gainera, euskara aberasteko erabil zitezkeen esapideak, ereduak, hitz berriak sortzeko era eta adibide ugari ere ateratzen zuen.

Irlandan bizi zen artean, bestalde, gaelikoa zein egoera negargarrian aurkitzen zen zuzen-zuzenik ikusita, beldur zen Imanol euskarari ere ez ote zitzaion gauza bera gertatuko. Nolabait, kezka horrekin ibili zen bere bizitza osoan, eta horregatik euskara egiaz eta egunero-ko praktikan mintzarazteari ematen zion garrantzia.

ANAITASUNA-REN ARIMA EZKUTUA

Foruan ateratzen hasi zen aldizkaritxo hura, *Anaitasuna*, pixkanaka, eta zenbait gorabehera izan ondoren, 1969an indar berriaz agertu eta euskara batuaren aitzindaria bihurtu zen. Bertan bizkaieratik euskara baturako bide mailakatua erabiltzen hastea proposatu zuen berak, urte asko geroago Euskal Gobernuak Bizkaian onartu eta bultzatuko zuena.

Euskara batuaren arloan Imanolek lan eskergaitza egiten zuen. Lehenago, arrantzaleen eta itsas bizimodu gogorraren kronista zehatza izan bazen, batasunaz geroztik, Berriatua artikuluen zuzentzaile bilakatu zitzaigun.

Berak gure hizkuntza ongi eta errotik zekien, eta esperientzia horren oinarrian, orduko euskal idazle hasiberrien lanak orrazten, txukuntzen eta zuzentzen aritzen zen, euskara hobea erabiltzeko erregelak eta aholkuak azalduz. Imanolen lan ikaragarri honi esker, Anaitasuna-ko ia artikulua guztiak berak berridatzirik eta zuzendurik argitaratzen ziren, irakurleen mesederako, bertan ageri ziren hitz zail, sortuberri edo gutxi erabilien zerrenda zehatza zekarrelarik, haien jakite-maila goratzeko.

Guztiokin lexikografoek material bikainak izan dituzte hiztegiak moldatzeko.

BERRIATUA EUSKALTZAIN

Haren idazlanen literatur merituengatik eta euskal gramatikaren arloan zerabilen jakituria zela eta, 1961.eko Abuztuaren 25.ean, Akademiak Euskaltzain urgazle izendatu zuen.

Arreta biziz segitu zion Imanolek, 1964.eko Baionako idazleen proposamenen ondorioz, Euskaltzaindiak, euskara batzeko, Arantzazun 1968an antolatu zuen Batzarreari. Literatur hizkuntzaren batasuna erabateko ilusioz onartu eta bere adore osoaz bultzatzen aritu zen hasiera-hasieratik. Ardura handia jartzen zuen, hala ere, euskalkietatik ahalik eta probetxu gehien ateratzeko, lexiko eta sintaxiari zego-kionez batik bat guztien artean euskara batua aberatsago izan zedin.

Beraren ustez, bizkaierak, aditz arloan beste euskalkietatik aski urrunduak izan arren, emaitza ederra eskaini zezakeen erdialdeko dialektoak osatzeko. Hortaz, anaia/neba, hatzamar/behatz, gorputz/gorpu, lur/behe, horma/pareta moduko bikoteak bultzatzearen aldekoa zen, hitz bakoitzaren nabardura bereziak mantenduz.

Euskaltzaindiaren Aditz Batzordearen partaidea ere izan genuen Berriatua, eta ahalegin bereziak egin zituen, Gabriel Arestirekin batera, mendebal eta ekialdeko aditzerak (gara, zara, ginateke) bultzatzeko, forma urrunduagoak (gera, zera, ginake..) zokoratuz.

G. ARESTIREKIKO ADISKIDETASUNA

Gabriel Aresti poeta ezkertiarra eta Imanol Berriatua fraidea lagun minak izan ziren. Alde batetik, biek euskaraganako kezka eta maitasun berbera zeukaten, eta, horrez gainera, ez ziren elkarrengandik oso urrun egoten, bi-biak Bilboko Irala auzategian bizi ziren eta. Hori dela eta, Imanol sarritan Gabrielen etxera joaten zen galderak eta egitera, Anaitasuna aldizkarirako artikuluen bila albisteak ematera edo eta gramatika arazoak eztabaidatzera.

Gabriel bera ere maiz joaten zen frantziskotarren Iralako komen-tura, Imanolekin hitz egitera. Elkarrekiko egonaldiotan, gure hizkuntza eta orduko Euskal Gizartea izaten ziren mintzagai nagusiak. Eus-

kara baturako proposamen asko, aditz baturakoak batez ere, Euskaltzaindiak geroago onartuko zituenak, horrelako bileretan sortu eta mamitu ziren.

Harrigarria zen pertsona biok, guztiz erlijiosoa bata eta erabat agnostikoa bestea, nortasun bizi eta handikoak bi biak, elkarrekin zein ongi konpontzen ziren ikustea, euskara eta Euskal Herriaganako maitasunean elkarturik, batak bestearen pentsaera berezia beti ere errespetatuz. Arestik itzal eta begikotasun handia zion Berriatuari, eta Imanolek ere biziki estimatzen zuen Gabriel. Berau hil zenean haren arimaren alde berak Iralako Komentuko Elizan meza hunkigarria eman zuen, ahantziezina benetan.

EUSKARA: GUZTION ALTXORRA

Imanolek beti esaten zuen euskara politikatik landa atera behar zela. Bera ez zegoen militantzia politikoaren aurka, ez eta gutxiagorik ere, baina gure kultur balio eta arazoak, hemengo eta kanpoko pertsona guztien ondareztat hartu eta bultzatu behar zirela pentsatzen zuen, honelako edo halako taldeen eskuetan utzi gabe.

Euskara politikatik ateraz gero, berak zioenez, guztiena izango zen, eta horrela guztiek, berena zela eta, berdin estimatu eta babestu gurako zuten. Ideia hau, bere sinpletasun ederrean, gaur egun ia mundu guztiak onartzen du, baina Imanolek hori aldarrikatzen zuen garaian, hainbat abertzaleri ez zitzaion gustatzen holakorik entzutea, euskara «berena», beren taldetxoarena alegia, zelako uste itsuan.

ISRAELEN IKASLE

Bere hizkuntz zaletasunak bultzaturik, teologi ikasketak egiten zituen garaian, Aita Imanol, gorago esan dugunez, latin eta grezieraz gainera, eta Testamentu Zaharra bere jatorrizko mintzairan irakurri eta ulertu nahian, hebraiera ikasten aritu zen. Hebraiera klasikoan askotxo zekien, eta arabiera eta aramaiera ere ez zituen ezezagun, hizkuntza horiek hebraieraren senide hurbilak izanez.

Horregatik eta, zer esanik ez, beren nazioaren aldeko borrokan juduek euskaldunokin zeukaten antzagatik ere bai, Imanolek interes

handiz begiratu zion beti juduek egiten zuten ahaleginari, Israelen beren aintzinako mintzaira zaharra berpizteko.

Jakin, bazekien, antzinako hebraiera, Kristo hil ondoko hirugarren menderako jadanik hilik zegoena, berriz ere ikasten, mintzatzen, eta zabaltzen ari zela, 1948.ean sortu zen Israelgo Estatu berrira joandako judu adoresuei esker. Eta mirari hori, hizkuntza hil bat nola berpizten zen, bertatik ikusi eta aztertzeo nahiaz zebilen bera.

Erromaren aginduz, frantziskotarrak aspaldidanik Herrialde Santuen fraide jagoleak dira, eta komentu asko dituzte bertan. Imanolek, bere anaidien oinegitura horren laguntzaz, aspaldian zuen haraxe joateko gogoia, gauza horien berri zehatzago eta hobeki jakiteko.

Erraz pentsa daitekeenez, Aita Berriatuaren asmoa garbi zegoen, Israelgo esperientziaz baliatuta, hartatik euskararen alde beste horrenbeste egin ahal izateko datuak eta materialak lortzea. «Juduek egin badute, zergatik ezin dezakegu euskaldunok gauza bera egin?» esaten zigun kementsu, bera entzuten genuen guztiok esperantzaren liluraz betez.

1976.eko udaren hasieran Lankide Aurrezkiak herri txikien hizkuntzei buruzko hitzaldi batzu antolatu zituen Donostian. Hartara, beste hizlari batzuren artean, Arie Xoval etorri zen, Israelgo Hezkuntz Ministrariaren idazkaria. Luis Iriondo jaunari esker, Imanolek eta biok jaun hori ezagutzeko aukera izan genuen Bilbon, eta gure hizkuntza aurrera ateratzeko interes eta irrika bizia ikusita, adore eman zigun Israelera joan gintezen. Gutxi falta zuen Imanolek, egia esan, Jesusen sorlekura abiatzeko, baina zinez esan dezaket Xoval jaunaren hitzek azken ukitua egin ziotela.

Urte bereko Irailaren bukaeran elkarrekin haraxe joan ginen. Lehenik trenez Parisera, eta gero handik hegazkinez Tel Aviv-era. Arie Xoval jauna, abegikortasun handiz, Ben Gurion aireportuan izan genuen zain, eta handik bere automobilean Jerusalemara eramán gintuen.

Israelen egon ginen denboran guk behar edo nahi izan genuen guztia lortzeko gestioak egin zituen gugatik.

Hari esker, hebraiera arin ikasteko eskolak («Ulpan»ak), hebraiera errazeko aldizkariak (lexikoz 200 hitz baino gehiago ez darabilte-

nak) bisitatu eta berauen zuzendariekin mintzatzeko aukera izan genuen.

Era berean Hebraieraren Akademian izan ginen, Hebraierazko Unibertsitatea ikusi, Telebista eta beste komunikabideak, Kibbutzak, Ikastaro trinkoko barnetegiak, Museoak, Parlamentua (Kneset) etabar luzea ere bai, haien artean Israelgo orduko Lehendakaria, Efraim Katzir jauna, geroago Anwar el Sadat egyptiarrarekin bake-akordioa sinatu zuena, bere etxean ezagutuz.

Nik berarekin hilabetea pasatu nuen, baina Imanolek bi hilabete gehiago eman zituen Israelen, hango Gobernuak hebraiera ikasteko beka bat eskaini zion eta.

ISRAELETIKO EMAITZAK

Imanolek ongi ikasi zuen hebraiera modernoa, eta bera irakas-teko juduek erabiltzen zuten metodologia aurreratuz ongi jabetu zen. Hori dela eta, Euskal Herrira itzuli bezain laster metodo horiek euskararako egokitzen eta aplikatzen saiatu zen. Bidaia horren ondorioz, eta Imanoli esker, gure gaurko ikasliburuetakako «oinarrizko euskara» sortu zen, juduen «ibrít kalá» edo hebraiera errazaren antzekoa.

Imanol Berriatuaren eraginez, halaber, Israelgo hizkuntz eskolak moduko ikastegiak sortu ziren gurean ere. Gogoan dut oraindik nolako problema izan genuen ikastegi horiei euskal izena jartzeko orduan. Nola itzuli euskarara hebraierazko «Ulpana»? Gurean euskalduntzeko eta alfabetatzeko tokiak izango zirenez gero, azkenean euskaltegiak deitzea erabaki genuen, eta izen horrek arrakasta ederra izan du, dakusagunez, harez gero.

Israeletik ekarri zuen beste ideia euskara errazeko irakurgaiak prestatzea izan zen, gaur egur HABEk, AEK-k eta beste zenbait aldizkarik, euskaldun berriei begira darabiltzatenen antzekoak. Imanolen proposamenaz, gainera, Euskaltzaindiak bere barruan «Oinarrizko Euskara» rako batzordea izendatu zuen, berorren buru eta bihotza Imanol bera izango zelarik. Hainbat ordu luze eman zuen lan horretan Berriatuak Euskaltzaindiaren Bilboko bulego ixil eta bakartietan.

Bere irakasteko metodologia berria, Hitz egin! liburu famatuan mamitzen jakin zuen Imanolek, bai eta Iberdueroko bulegari eta langileei luzaro eman zizkien eskoletan ere.

Gauza guztien aurretik, beraren helburua ikasleak mintzatzen hastea zen, eta ez haien buruak gramatikazko erregela teoriko hutsekin betetzea.

Imanolen eritziz, ohizko ikasleak, euskaraz ongi egiteko, ez luke nahitaez gramatkarik zertan jakin behar, txikitandiko euskaldun arruntak ere, erregelak jakin ez arren, euskaraz ongi hitz egin dezakeen bezala.

Nahikoa du hiztunak nola esaten den edo nola esan behar den jakitea, horrela zergatik esaten den ez badaki ere. Irakasleak ordea bai, jakin beharra dauka, eta gramatikaz gainera, metodologia eta didaktika ere bai.

IMANOLEN IZAERA

Bera ezagutu genuen guztiok nekez ahaztuko dugu haren nortasuna.

Fraidea izateko oso gizon pitxia zen Berriatua. Pertsona lagun-koia zen, adiskideak erraz egitekoa, jakingurakoa eta nerbiosoa, interesatzen zitzaizkion gauzetan burubelarri sartzen diren horietakoa, bere sentimenduak nekez ezkututzen zekiena.

Oso xelebreak izaten ziren, adibidez, pozik zegoenean egiten zituen saltotxoak, edo haserretzen zenean zerabilen bozaren tonu gora. Ez zion ordea haserrealdiak inoiz luzaro irauten, eta ia beti, arrazoa zuenean ere, hain haserre ibiltzeagatik barkeske joaten zitzaion kontrakoari. Berak ongi zekien bere izaera nolakoa zen, eta inoiz umore onaz neurasteniko xamarra zela aitortzen zuen. Ez zuen agertzen, ordea, tristurarako joerarik. Aitzitik, alaia eta baikorra zen, beti ere, desanimurik gabe, aurrera egiteko prest, ezina ekintzaz gaindi daitekeelako segurantzaz.

Hor, zalantzarik ez, bere erlijio aukerak laguntasun eta indar nabaria ematen zion Imanoli. Mezatan ziharduenean, adibidez, itxuraldatu egiten zen erabat. Izan, fede handikoa zen eta itsuenak ere erraz nabari zezakeen elizkizunak ez zituela axaletik hartzen. Bere

arima osoaz, gorputzean ageri zuen kemen eta suhartasunaz, haietan murgildurik egoten zen, agian seguraski beste batzuk ez genezkusan izpiritu gorenak argiturik. Kantatzea ere biziki gustatzen zitzaion, eta nolako adoreaz gainera! Bere kantuaz behintzat elizako jende guztia ederki bultzatzen zuen berari jarraitzera.

Ez zuen Imanolek gehiegi atsegin bizitza isolatua, eta, munduko zaratotsetatik ihes eginda, komentuko bakartasunean burua gorde eta beren arimaren salbazioaren atzetik zebiltzan fraideengatik, «astronautak» zirela esan ohi zuen umorez, planeta honetako problemetatik ihesi egin nahi zutelako. Berak mundu honetan egin nahi zuen bera lana, munduko gizakien alde, bere herriko problematikaren konponketan esku hartuz.

Gazteez inguraturik egoten zen maiz, haiek beragana hurbilduta, guztiek euskara kontuan maisu handitzat zeukatelako. Eta ideia aurrazaleak entzun eta errespetatzeko joera ireki harekin, laster egi-ten zen haien lagun.

Euskalduntzen metodoaren azalean haren argazkia agertu zen, eta garai hartan gure hizkuntza ikasten ari ziren askok, horri esker, kalean ezagutu eta begikotasunaz agurtzen zuten bera.

Hain ezaguna eta maitatua zenez gero, euskararen aldeko lehen korrikaldian parte hartzeko gonbite berezia egin zitzaion, eta Imanol pozik ibili zen eskuan ikurrina eta zurezko lekukoa zeramala.

Ez da harritzekoa, beraz, hain izaera lankor, bizi eta lagunkoiaz, urteak gora behera, Imanol ezagutu genuen guztiok hura beti gazte gogoratzea.

IMANOL BERRIATUAREN IDAZLANAK

Aipaturik ditugu Anaitasuna-ren orrialdeetan argitaraturiko itsas ibilaldien kronikak eta gramatika eta lexikografi lan ugariak. Arrantzaleekiko bidaiak *Itsasoa eta ni* izeneko liburuan bildu eta argitaratu ziren bera hil baino lehentxoago.

Berak egindako beste lan batzuk hauek dira: *Kristiñau Katezismoa*, *Lagunarteko Mezea*, (biok Kubatik etorri berritan argitaratuak), eta Santa Maria Goretti eta Teresalina Zubiri-ren bizitzei buruzko hagiografi lanak (argitara gabeak).

Hitz egin ikasbidea, Euskaltzaindiaren Oinarrizko Euskararen batzordekideekin eta Iberdueroren laguntzaz argitaratua.

Bederatzi liburutan sailkatua, hor irakaslearenak, ikasleenak eta irakurgai errazak bilduz. Euskara ikasteko arrakasta handia izan du metodo honek.

Euskaltzaindiaren *Euskera* aldizkarian lan hauek eman zituen argitara:

- «Bermeoko arraintzaleen leksikua»(1963-64).
- «Herri mailako hizkuntza. Israeleko esperientzia» (1977).
- «Oinarrizko euskara. Hitz egin metodoa» (1978).
- «Oinarrizko euskararako batzordearen azalpena» (1981).

KRISTOREN SORTERRIAN HIL

Imanol, Israelera 1980.ean bihurtu zen, euskaldun irakasle talde batekin, eta hurrengo urtean ere bai, hiru hilabeterako, Ulpan batean bere hebraiera hobatzeko asmoz. Ikastaroa amaitu eta Euskal Herrira itzultzeko zegoenean, ordea, Herioak eskua luzatu zion supituki.

Ez zuen nahi izan Imanolek bere gorpua Euskal Herrira ekartzetik, haren ustez ohorea handia baitzen Jesukristoren sorterrian hilibiratua izatea, berak, erlijioaz gainera, hainbeste maitatu eta miresten zuen juduen herrialde santuan.

Eta hantxe datza; gorputzez behintzat. Haren arima eta izpiritu urduriak, ordea, berak zuen euskaltzaletasun irekia, beti erakusten zigun gizontasun gihartsu eta ulerkorra, haren jakituri egarri ezina-sea, aldiz, euskaldunoi jarraituko zaizkigun itzal argitsuak izango dira: beti ere Eliezer Ben Jehuda-ren, hebraieraren birbiztea bultzatu zuen hizkuntzariaren hitzak euskaraz gure gogoen bihotz-belarrietara xuxurlatuz:

Anaiarrebok! Nahi baduzue, ez da
amets hutsa izango!